

ISSN 2786-5924 (Print)
ISSN 2786-5932 (Online)

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Заснований
у 2009 р.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань
телебачення і радіомовлення
№ 2607 від 29.08.2024 року.
Ідентифікатор медіа: R30-05410.
Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Запорізький
національний університет (вул. Університетська,
буд. 66, м. Запоріжжя, 69600, znu@znu.edu.ua,
тел. +38 (061) 228-75-08).

Фізичне виховання та спорт

Адреса редакції:

вул. Дніпровська, 33А, корп. 4, ауд. 217,
Запоріжжя, Україна, 69063

№ 1, 2026

Телефон

для довідок:
+38 066 53 57 687

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2026. № 1. 336 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою ЗНУ (протокол засідання № 10 від 31 березня 2026 р.)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, італійська, литовська, французька.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі фізичного виховання та спорту (А7 – Фізична культура і спорт).

До 25 березня 2021 р. журнал виходив під назвою «Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт».

У зв'язку зі зміною назви журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 735 від 29.06.2021 р. (додаток 3).

Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Головний редактор – Тищенко Валерія Олексіївна – доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет (Україна).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Долбишева Н.Г. – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, професор, декан факультету фізичної культури і спорту, ННІ «Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту», Український державний університет науки і технологій (Україна); **Задорожна О.Р.** – доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри олімпійського та професійного спорту, Херсонський державний університет (Україна); **Конох А.П.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет (Україна); **Маковецька Н.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи, Запорізький національний університет (Україна); **Маліков М.В.** – доктор біологічних наук, професор, декан факультету фізичного виховання, здоров'я та туризму, Запорізький національний університет (Україна); **Мулик К.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри, Харківська державна академія фізичної культури (Україна); **Сватсьєв А.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет (Україна); **Соколова О.В.** – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет (Україна); **Тодорова В.Г.** – доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри гімнастики та фізкультурно-спортивних технологій, ДЗ «Південноукраїнський державний університет імені К.Д. Ушинського» (Україна); **Хіменес Х.Р.** – доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського (Україна); **Квасниця О.М.** – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту, Хмельницький національний університет (Україна); **Киселовичова Ольга** – доктор філософії, професор, завідувачка кафедри гімнастики, танцювального фітнесу та бойових видів спорту, Університет Коменського в Братиславі, факультет фізичного виховання та спорту (Словаччина); **Kassenov Khanat** – PhD in Education, Associate professor, Vice-rector for educational and social work, Academy of Physical Education and Mass Sports (Kazakhstan); **Nurmukhanbetova Dinara** – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-rector for educational and methodological work, Kazakh Academy of Sport and Tourism (Kazakhstan).

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Бейгул І. О., Бейгул О. М., Глагошук О. Г., Хорошун В. М. <i>ПАУЕРЛІФТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗВО</i>	9
Браславська Н. В., Браславський І. О. <i>СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	15
Вовк І. В., Амізян А. А., Хома М. М., Сташків В. О., Шимечко А. Я. <i>РОЗВИТОК ПРИКЛАДНИХ РУХОВИХ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ БОКСУ</i>	22
Гальченко Л. В., Луценко С. Г., Пісарькова О. Р. <i>СУЧАСНІ СПОРТИВНІ ІГРИ З РАКЕТКОЮ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ ЗАНЯТТЯМИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СПОРТІ</i>	31
Гах Р. В., Цап І. Г., Серебряков О. Ю. <i>КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ» (НА ПРИКЛАДІ СПОРТИВНИХ ІГОР)</i>	41
Гринько В. М., Сапегіна І. О., Ржавська Ю. В., Лучко О. Р., Довженко С. С., Муригін М. А. <i>ВПЛИВ ЗАНЯТЬ АЕРОБНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НА ДИНАМІКУ 15-СЕКУНДНОГО БІГУ НА МІСЦІ ДЛЯ ГРУП З РІЗНОЮ ПРОГРАМОЮ НАВЧАННЯ</i>	52
Гущин В. М., Корчагін М. В., Ольховий О. М., Приходько І. В. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ</i>	61
Калмиков К. О. <i>ВПЛИВ ЗДОРОВОГО ОБРАЗУ ЖИТТЯ НА ІНТЕГРОВАНІЙ РУХОВИЙ, ІНТЕРАКЦІЙНИЙ, КОМУНІКАЦІЙНИЙ ТА КОГНІТИВНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	68
Квасниця І. М., Квасниця О. М., Дмитришин Н. О., Архицька І. В. <i>СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗКОНТАКТНОГО РЕГБІ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ</i>	75
Коротка М. В. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ГНУЧКОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	84
Крефт Пауліна <i>ВПЛИВ ТЕХНІЧНОГО СПОСОБУ ВИКОНАННЯ КРОЛЯ НА ГРУДЯХ НА ФАЗОВУ СТРУКТУРУ ПЛАВАЛЬНОГО ЦИКЛУ</i>	91
Курта Є. О., Захаріна Є. А., Корж Н. Л. <i>ВИХОВНА СКЛАДОВА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА</i>	97
Ливацький О. В., Леонтєєва І. В., Леонтєєв О. В. <i>ЕВОЛЮЦІЯ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	104
Лопатюк О. В. <i>МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ЗДАЧІ КОНТРОЛЬНОГО НОРМАТИВУ З БІГУ НА ВИТРИВАЛІСТЬ</i>	112

ЕВОЛЮЦІЯ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ливацький О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Новікова Віктора, 2, Лубни, Полтавська область, Україна
orcid.org/0000-0002-8012-9116
slonik50a@gmail.com*

Леонтєва І. В.

*старший викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Новікова Віктора, 2, Лубни, Полтавська область, Україна
orcid.org/0000-0001-9394-0808
leontevainna91@gmail.com*

Леонтєв О. В.

*старший викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Новікова Віктора, 2, Лубни, Полтавська область, Україна
orcid.org/0000-0002-7252-0609
ataka1966@gmail.com*

Ключові слова:

компетентнісний підхід; професійні компетентності; етнопедагогічна спадщина; козацькі традиції виховання; британська система спорту XIX століття; структурно-функціональна модель; організаційно-управлінська діяльність; стратегічне мислення; модернізація освітніх програм.

У статті концептуалізовано еволюційну динаміку ігрових практик як базисний детермінант міждисциплінарного синтезу в системі підготовки фахівців галузі фізичної культури. На основі історико-порівняльного аналізу розвитку ігрової діяльності від давньосхідних систем до античних, середньовічних, козацьких та британських форм інституціоналізованого спорту розкрито закономірності трансформації правил, організаційних структур і тактичних моделей. Показано, що історичні форми ігор виконують функцію прототипів сучасних освітніх компонентів та відображають генезу професійних компетентностей – стратегічних, організаційно-управлінських, соціально-комунікативних і рефлексивних.

Розроблено структурно-функціональну модель інтегрованої підготовки здобувачів вищої освіти, яка охоплює історико-аналітичний, етнокультурний, практико-методичний, контрольний-оцінювальний та рефлексивно-адаптивний блоки. Обґрунтовано доцільність інтеграції національних традицій фізичного виховання, зокрема козацької етнопедагогіки та пластового руху, із принципами британської моделі спорту XIX століття як основи стандартизації та регламентації змагальної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні історичних форм ігрової діяльності як структурних чинників професійної підготовки та у визначенні механізмів їх інтеграції в освітні програми спеціальностей А4.11 Середня освіта. Фізична культура та А7 Фізична культура і спорт. Практичне значення роботи полягає

у можливості використання запропонованої моделі під час модернізації змісту навчальних дисциплін, удосконалення критеріїв оцінювання та формування цілісного професійного мислення майбутніх фахівців.

EVOLUTION OF ACTIVE AND SPORTS GAMES IN THE CONTEXT OF THE HISTORY OF PHYSICAL CULTURE WITHIN THE SYSTEM OF INTERDISCIPLINARY TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Lyvatskyi O. V.

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods
of Physical Education
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"
Novikova Viktora str., 2, Lubny, Poltava region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8012-9116
slonik50a@gmail.com*

Leontieva I. V.

*Senior Lecturer at the Department of Olympic and Professional Sport
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"
Novikova Viktora str., 2, Lubny, Poltava region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9394-0808
leontevainna91@gmail.com*

Leontiev O. V.

*Senior Lecturer at the Department of Olympic and Professional Sport
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"
Novikova Viktora str., 2, Lubny, Poltava region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7252-0609
ataka1966@gmail.com*

Key words: *competence-oriented paradigm;
professional attributes;
ethnopedagogical legacy;
Cossack educational traditions;
19th-century sportivization;
structural-functional framework;
managerial skill-building;
strategic cognition;
curriculum advancement.*

The study establishes a theoretical-methodological framework for interpreting the evolution of motion-based and athletic games as a core structural element in the cross-disciplinary education of future physical education and sports experts. Through a diachronic comparative analysis – tracing game-based activities from Oriental systems to Classical Antiquity, Middle Ages, Cossack traditions, and the emergence of institutionalized British sports – the paper identifies specific trajectories in the transformation of regulatory frameworks, organizational patterns, and tactical paradigms. The author argues that historical game formats serve as functional precursors to contemporary academic modules, embodying the long-term genesis of professional attributes, including strategic foresight, managerial proficiency, interpersonal communication, and reflective analysis.

A specialized structural-functional model for synthesizing student training has been conceptualized, integrating several discrete domains: historical-analytical, ethnocultural, applied-methodological, evaluative, and adaptive-reflective. The research justifies the synergetic integration of indigenous physical education paradigms (specifically Cossack ethnopedagogy and the Plast movement) with the 19th-century British sportivization principles, which historically provided the foundation for competitive standardization.

The scientific originality stems from the conceptualization of historical game dynamics as fundamental drivers of professional development and the

formulation of pathways for their incorporation into curricula for specialties A4.11 (Secondary Education: Physical Culture) and A7 (Physical Culture and Sports). The utility of the research lies in its capacity to facilitate curriculum modernization, refine diagnostic assessment tools, and foster holistic professional cognition among future specialists.

Постановка проблеми. Динамічна модернізація вітчизняного освітнього простору вимагає докорінної ревізії методологічних засад фахового становлення студентів. Впровадження компетентнісної парадигми, орієнтованої на розвиток професійної гнучкості та лідерського потенціалу, диктує запит на глибинну конвергенцію навчальних дисциплін. У цьому вимірі стратегічним пріоритетом стає синергія історичного знання та практичного інструментарію спортивних ігор, які виступають комплементарними векторами формування особистості фахівця. Генезис ігрової активності варто розглядати не як лінійний літопис, а як багаторівневий процес кристалізації рухових та інтелектуальних еталонів, що детермінують сучасну структуру професійної майстерності у сфері фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У фундаментальних працях Т. Круцевич, Н. Пангелової та О. Кривчикової [1] ігрова діяльність розглядається як комплексний засіб реалізації принципів фізичного виховання, що забезпечує синергію рухового та когнітивного розвитку особистості. Генезис та виховне значення народної фізичної культури в Україні у період з XV по XVIII століття ґрунтовно досліджує В. Спіцин [2]. О. Ливацький визначає історію фізичної культури як фундамент професійної підготовки майбутнього фахівця та підкреслює необхідність інтеграції історичних знань у сучасну методику викладання спортивних ігор [3]. Міжнародні дослідження R. Bailey акцентують на ролі гри у формуванні стратегічного мислення та соціальної взаємодії [4].

Разом із тим комплексна модель поєднання історичного, національно-культурного та методичного компонентів у системі міждисциплінарної підготовки залишається недостатньо розробленою.

Мета статті – теоретично обґрунтувати еволюцію рухливих і спортивних ігор з урахуванням національних традицій та розробити структурно-функціональну модель їх інтеграції у міждисциплінарну підготовку здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження. Використано аналіз і синтез наукових джерел, історико-порівняльний метод, елементи етнопедagogічного аналізу, педагогічне моделювання та структурно-функціональний підхід.

Виклад основного матеріалу. Аналіз еволюції рухливих і спортивних ігор у системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури доцільно розпочинати зі світового історич-

ного контексту. Такий підхід дозволяє розглядати українські традиції не ізольовано, а як складову загальноцивілізаційних процесів розвитку фізичної культури.

Витоки ігрової діяльності як системного засобу виховання сягають давніх цивілізацій Сходу, де фізична активність завжди поєднувалася з моральним, духовним та соціальним вихованням. У Стародавньому Китаї ігри з м'ячем «цуцзю» використовувалися як обов'язковий елемент військово-фізичної підготовки та засіб гармонізації психофізичного стану людини [5]. Східна традиція заклала фундаментальний принцип єдності фізичної дії та стратегічного мислення, що став прообразом сучасної тактичної підготовки в ігрових видах спорту.

У Давній Індії ігрові практики кшатріїв поєднували фізичні вправи, змагальні форми боротьби та стратегічні ігри, зокрема чатурангу як праобраз шахів. Згідно з дослідженнями О. Іщук та співавторів [5], такі вправи сприяли розвитку самодисципліни, концентрації уваги, моральної відповідальності та ранніх навичок управлінського і тактичного мислення. Індійська модель демонструє, що гра як метод формування компетентностей була універсальним інструментом підготовки людини до соціальної та військової діяльності.

У Японії традиції самураїв додатково розширювали спектр виховного значення ігор. Стрільба з лука в русі (юмі-те) формувала точність, концентрацію та тактичне планування, сумо як ритуальна гра розвивало силу, витривалість і самоконтроль, а різноманітні командні та спритні вправи ґартували координацію та колективну взаємодію. Такі практики закладали витоки стратегічної компетентності, психофізичної саморегуляції. У межах цієї традиції гра розглядалася як ефективний засіб комплексного виховання майбутніх воїнів та громадян [6].

У межах усіх трьох цивілізацій формувалися ключові компетентності, які згодом стали невід'ємними складниками професійної підготовки у сфері фізичної культури і спорту: стратегічна компетентність через прогнозування ігрових дій; психофізична саморегуляція як основа стресостійкості та управління власними ресурсами; організаційна та управлінська компетентність, пов'язана з дотриманням правил, координацією учасників і плануванням діяльності; комунікативна та соціальна компетентності, що забезпечували ефективну взаємодію в колективі.

Отже, східні традиції (Китай, Індія та Японія) демонструють цілісну модель, у якій ігрова діяльність слугувала водночас фізичним, стратегічним, моральним та соціокультурним інструментом, закладаючи методологічне підґрунтя для міждисциплінарного підходу в сучасній підготовці фахівців фізичної культури і спорту.

В епоху Античності ігрова діяльність набула чіткої соціальної та ритуальної функції. У Стародавній Греції змагальні форми, що лягли в основу Олімпійських ігор, поєднували фізичну підготовку з духовним та громадянським вихованням. Гра виконувала не лише розважальну, а й політичну та культуротворчу роль, формуючи ідеал гармонійно розвиненої особистості. У цьому контексті Р. Поліщук наголошує, що антична фізична культура була нерозривно пов'язана з філософським осмисленням людського буття, де змагальність виступала механізмом соціалізації та моделлю суспільного устрою [7]. Подібні функції мала й ритуальна гра у цивілізації ацтеків, де м'ячові змагання поєднували спортивний, сакральний і соціальний виміри. В обох випадках ігрова діяльність виступала моделлю суспільного устрою та механізмом соціалізації.

У цій історичній формації формувалися витоки громадянської компетентності, адже участь у змаганнях ототожнювалася зі служінням полісу або спільноті. Розвивалася етична компетентність через дотримання правил чесної боротьби та визнання авторитету суддів. Закладалися основи публічної комунікативної компетентності, пов'язаної з умінням представляти себе та свою спільноту в змагальному просторі.

У Давньому Римі ігрова діяльність успадкувала античні традиції Греції, проте набула більш організованого та видовищного характеру. Громадські ігри, гладіаторські змагання та спортивні заходи на аренах поєднували фізичну підготовку з розважальною та політичною функцією, виступаючи інструментом зміцнення влади та демонстрації соціального статусу. У межах цієї формації формувалися витоки управлінської компетентності, пов'язаної з організацією публічних заходів, регламентацією правил та координацією численних учасників. Поряд із цим розвивалася етична та комунікативна компетентність учасників ігрової діяльності, адже змагальний процес вимагав дотримання норм чесної боротьби та взаємодії у колективному просторі. Давньоримський досвід демонструє, як соціальні та політичні аспекти можуть формувати систему компетентностей у межах масових спортивних практик, одночасно закладаючи підґрунтя для організаційно-управлінської підготовки та планування складних колективних заходів.

Підсумовуючи, аналіз античних і давньоримських ігор у поєднанні з ритуальними практиками

ацтеків дозволяє простежити універсальні закономірності розвитку ігрової діяльності: від виховної та соціалізаційної функції до управлінського та стратегічного значення. Міжцивілізаційний досвід ігрової діяльності виступив фундаментом для кристалізації лідерських і комунікативних якостей, що нині становлять ядро професійного профілю спеціаліста. Це забезпечило органічне поєднання рухової майстерності з навичками стратегічного планування та командного управління.

У Середньовіччі ігри трансформувалися відповідно до військово-лицарської культури. Турніри, джостинг, змагання на мечях, стрільба з лука та кінні вправи виконували подвійне завдання: готували молодих лицарів до бойових дій і водночас слугували формою демонстрації соціального статусу. Порівняльний аналіз О. Моці [8] доводить, що українське козацтво та західноєвропейське лицарство мали спільні типологічні риси, зокрема в аспекті військово-фізичної підготовки та дотримання кодексу честі.

У добу козацтва на українських землях ігрова діяльність набувала специфічного військово-прикладного змісту. Козацькі забави (боротьба на пасах, кінні змагання, перетягування канату, спритні командні вправи) поєднували фізичну підготовку, стратегічне мислення. Згідно з висновками дослідника [8], ці практики були не лише засобом підготовки до бою, а й формою соціальної організації, що за своїми функціями відповідала кращим зразкам європейської лицарської культури. Вони формували навички колективної взаємодії, лідерства та планування дій у складних, динамічних умовах, закладаючи витоки управлінської компетентності та підкреслюючи значення дисципліни й відповідальності.

У цьому контексті середньовічні турніри та козацькі ігри демонструють еволюцію військово-прикладної, організаційної та стратегічної компетентностей, що формувалися в межах різних європейських та українських традицій. Паралельно у суспільствах Африки, Близького Сходу та Південної Америки ігрова діяльність також виконувала соціальні, ритуальні та військові функції, формуючи навички колективної взаємодії, стратегічного мислення та фізичної підготовки.

Якісно новий етап розвитку ігрової діяльності пов'язаний із британською моделлю спорту XIX століття, яка охоплювала стандартизацію правил, створення клубів, федерацій та системи змагань. У цьому контексті М. Булатова наголошує, що саме британська система виховання в «Public Schools» стала фундаментом для відродження олімпійських ідей, перетворюючи гру на засіб формування характеру та моральних цінностей [9].

Важливим аспектом було поширення британської моделі спорту на колонії та інші країни,

що сприяло формуванню міжнародної спортивної системи. Нові ігри, зокрема баскетбол та волейбол у США, виникли під впливом британських принципів організації, правил та клубної системи, демонструючи універсальність інституційного підходу.

У межах цієї формації формувалися ключові компетентності майбутніх фахівців, що охоплювали кілька взаємопов'язаних аспектів їхньої професійної підготовки. Стандартизація правил та процедур сприяла розвитку нормативно-правової компетентності, формуючи у фахівців здатність діяти відповідно до чітко встановлених норм і правил. Одночасно відбувався розвиток організаційно-управлінських навичок: майбутні спеціалісти набували досвіду планування змагань, адміністрування клубів і федерацій, координації численних учасників та систематизації змагальної діяльності, що стало фундаментом для ефективного управління спортивними процесами.

Поряд із цим формувалися соціальні та лідерські компетентності, які забезпечували ефективну командну взаємодію, розвиток відповідальності, етичного ставлення до суперників та дотримання норм чесної гри. Важливим елементом став розвиток міжкультурної комунікативної компетентності, що полягав у здатності інтегрувати спортивну діяльність у глобальний простір, обмінюватися досвідом і культурними практиками з різних країн, забезпечуючи взаєморозуміння та співпрацю в міжнародному спортивному середовищі.

Як наслідок, британська модель спорту ХІХ століття не лише стандартизувала локальні ігрові практики, а й створила методологічну базу для формування комплексних компетентностей сучасного фахівця фізичної культури і спорту. Вона поєднувала фізичний розвиток, виховання характеру, організаційні навички та підготовку до міжнародної інтеграції, закладаючи основу для сучасних підходів до професійної підготовки й управління спортивною діяльністю.

Потужний імпульс інституціоналізації, заданий британською моделлю, знайшов своє відображення в українському освітньому просторі через адаптацію скаутських методик до національних потреб. Саме на межі ХІХ–ХХ століть пластовий рух і сокільсько-січові організації стали тим майданчиком, де британська ідея виховання характеру через гру отримала нове, національно-орієнтоване змістовне наповнення.

Засновник «Пласту» О. Тисовський інтегрував рухливі ігри в систему формування характеру й громадянської відповідальності. У своїй фундаментальній праці «Життя в Пласті» він обґрунтовує, що гра є не лише засобом фізичного гарту, а й інструментом розвитку лідерства, самодисципліни та управлінської мобільності в межах гурткової системи [10]. Рольові та

командні завдання, що виконувалися в природному середовищі, вимагали швидкого прийняття рішень і адаптації до змінних умов. Для сучасної професійної підготовки цей досвід є прикладом ефективної міждисциплінарної синергії педагогіки, історії та фізичної культури.

У цій формації чітко простежуються витoki соціальної компетентності, пов'язаної з ефективною комунікацією в групі. Формувалася управлінська компетентність через організацію спільної діяльності та розподіл ролей. Розвивалася ціннісно-світоглядна компетентність, що інтегрувала фізичну активність із національно-патріотичним вихованням.

Органічне поєднання модерних виховних систем із традиційними цінностями стало можливим завдяки використанню потужного етнопедагогічного потенціалу народних ігор. Якщо британська модель дала спорту структуру, а «Пласт» – виховну ідеологію, то народні ігри забезпечили цей процес автентичним методичним інструментарієм, перевіреном віками.

Саме тому народні рухливі ігри, як ключовий елемент етнопедагогіки, не просто розважали молодь, а відтворювали соціальні ролі та моделювали складні життєві ситуації. Дослідження М. Семенової та О. Мірошниченка підтверджують, що використання українських народних традицій у фізичному вихованні має стратегічне значення для збереження та зміцнення здоров'я, забезпечуючи відновлення психофізичного потенціалу особистості [11]. Через ігрову діяльність формувалися навички співпраці, змагальності та відповідальності. Включення етнопедагогічного матеріалу до освітніх програм збагачує методичний інструментарій майбутніх фахівців, дозволяючи поєднувати національні традиції з сучасними міжнародними стандартами спортивної підготовки.

У цьому контексті формувалися витoki конфліктологічної компетентності через моделювання суперництва в безпечному ігровому середовищі. Розвивалася креативна компетентність, оскільки варіативність ігор стимулювала пошук нестандартних рішень. Також закладалися основи педагогічної компетентності, що передбачає вміння використовувати гру як універсальний засіб виховання й навчання.

Міждисциплінарна інтеграція та модель професійної підготовки. Сучасна підготовка фахівців із фізичної культури і спорту потребує комплексного підходу, який поєднує історичний аналіз, етнокультурні традиції та методичні практики. Виходячи з цього, пропонується інтегрована модель міждисциплінарної підготовки, яка ґрунтується на п'яти взаємопов'язаних складових і забезпечує формування системного професійного мислення та ключових компетентностей майбутніх фахівців.

Історико-аналітичний блок моделі передбачає детальне вивчення еволюції рухливих ігор у світі та в Україні, включаючи практики Стародавнього Китаю, Індії, Японії, Греції, Риму, ацтеків, середньовічної Європи та козацьких спільнот [5; 6; 8]. Студенти аналізують, як змінилися правила, тактичні схеми, системи змагань та організаційні підходи, і як ці трансформації впливали на соціальні, моральні та управлінські аспекти діяльності [2; 7]. На цьому етапі формуються основи стратегічного, громадянського та етичного мислення, а також первинна управлінська компетентність, пов'язана з дотриманням правил і норм.

Етнокультурний блок інтегрує національні традиції та педагогічні практики, що відображають українську ідентичність. До нього входять козацькі забави, пластові ігри та народні рухливі ігри, які дозволяють студентам усвідомити витоки командної взаємодії, лідерства, відповідальності та культурних цінностей. Аналіз цих традицій формує у здобувачів здатність переносити історичний ігровий досвід у сучасні умови тренувальної та навчальної діяльності, розвиваючи комунікативні, соціальні та адаптивні компетентності. Ефективність такого підходу підтверджується досвідом впровадження етнопедagogічних практик у навчальний процес вищої школи, що дозволяє майбутнім фахівцям глибше опанувати методику використання народних ігор як засобу формування національної ідентичності та професійної мобільності [12]. Це забезпечує перехід від суто технічного виконання вправ до глибокого розуміння виховного потенціалу ігрової діяльності.

Практико-методичний блок передбачає відпрацювання техніко-тактичних навичок сучасних спортивних ігор на основі історичного та етнокультурного контексту. Студенти моделюють змагальні ситуації, планують тренувальні заняття, виконують рольові вправи та застосовують отримані знання на практиці. На цьому рівні розвиваються організаційно-управлінські навички, вміння координувати команду, планувати турніри та інтегрувати різні елементи навчального процесу в цілісну систему. Зокрема, розроблення індивідуальних стратегій підготовки, що ґрунтуються на поєднанні техніко-тактичних навичок із сучасними методичними підходами до ігрової діяльності, корелює з дослідженнями О. Міщенко та співавторів щодо оптимізації підготовки в командних видах спорту [13]. Така інтеграція дозволяє здобувачам усвідомити практичну значущість індивідуалізації тренувального процесу як невід'ємного складника загальної професійної майстерності.

Контрольно-оцінювальний блок забезпечує систематичну перевірку рівня засвоєння знань та навичок. Використання апробованих критеріїв оцінювання результатів навчання в межах освіт-

нього компоненту «Гандбол з методикою викладання» [14] забезпечує об'єктивізацію контролю, підвищує прозорість визначення рівня сформованості професійних компетентностей та логічно інтегрується з контрольно-оцінювальним блоком запропонованої структурно-функціональної моделі підготовки. Така діяльність формує рефлексивну компетентність та здатність до самокорекції у процесі навчання.

Рефлексивно-адаптивний блок моделі виконує функцію інтегратора, що забезпечує гнучкість у коригуванні освітніх стратегій залежно від динамічних запитів сучасного спортивного середовища. Через призму порівняльного аналізу історичної ретроспективи та новітніх методик, майбутні фахівці опановують навички стратегічного проектування та прийняття відповідальних управлінських рішень [4]. На прикладі специфіки підготовки в ігрових дисциплінах, зокрема баскетболі, здобувачі вищої освіти виробляють здатність до фахової саморефлексії та миттєвої адаптації до нестандартних викликів у майбутній професійній практиці [13].

Як наслідок, інтегрована модель забезпечує комплексний підхід до підготовки фахівців із фізичної культури і спорту, де історичний досвід, національні традиції та сучасні методики поєднуються для формування професійно компетентного, соціально відповідального та адаптивного спеціаліста, здатного ефективно працювати в сучасному освітньому та спортивному середовищі. Вона демонструє, як міждисциплінарна інтеграція знань і практик дозволяє перейти від фрагментарного засвоєння інформації до цілісного професійного мислення, що охоплює управлінські, комунікативні, соціальні та стратегічні компетентності.

Наукова новизна полягає не лише у формальному описі інтегрованої моделі, а в установленні причинно-наслідкового зв'язку між історичною еволюцією ігрової діяльності та структурою професійних компетентностей сучасного фахівця. У роботі вперше систематизовано історичні форми ігрової діяльності як функціональні прототипи освітніх компонентів професійної підготовки.

Уточнено зміст історико-аналітичного підходу як інструменту формування стратегічного професійного мислення. Подальшого розвитку набуло положення про інтеграцію етнокультурного досвіду у процес модернізації освітніх програм спеціальностей А4.11 Середня освіта. Фізична культура та А7 Фізична культура і спорт.

Практичне значення роботи полягає в можливості впровадження інтегрованого підходу під час оновлення освітніх програм підготовки фахівців фізичної культури і спорту. Запропонована концепція дозволяє системно поєднувати істо-

ричні знання, національні традиції та сучасні техніко-тактичні навички, що сприяє удосконаленню критеріїв оцінювання, розробленню інноваційних навчально-методичних матеріалів та підвищенню ефективності педагогічного процесу. Використання етнопедагогічного потенціалу народних ігор у поєднанні з британськими та пластовими методиками створює умови для розвитку лідерських, стратегічних, організаційних та адаптивних здатностей студентів. Практичне впровадження моделі сприяє інтенсифікації професійного становлення фахівців, готових до результативної роботи в мінливому освітньому просторі, здатності гнучко трансформувати методичні підходи та фахово модерувати колективну взаємодію.

Висновки. Результати дослідження засвідчують, що ретроспектива рухливих і спортивних ігор постає фундаментальним ресурсом для конструювання професійної ідентичності майбутнього спеціаліста. Синтез історичних пластів, етнокультурних надбань та прикладних методик у межах запропонованого структурно-функціонального каркаса гарантує системність вищої освіти та кристалізацію аналітичного мислення.

Такий підхід нівелює дистанцію між теоретичним базисом та практико-орієнтованим вишколом, закладаючи фундамент для якісної трансформації змісту освітніх програм. Подальший розвиток теми вбачається в емпіричному підтвердженні результативності впровадженої моделі в освітній процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 т. / [Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, О. Д. Кривчикова та ін. ; за ред. Т. Ю. Круцевич]. 2-ге вид., переробл. та доп. Київ : Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України, вид-во «Олімп. л-ра», 2017. Т. 2 : Методика фізичного виховання різних груп населення. 448 с.
2. Спіцин В. В. Народна фізична культура в Україні в період з XV по XVIII ст. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2008. № 11. С. 30–32.
3. Ливацький О. Освітній компонент «Історія фізичної культури» як фундамент професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення. Харків : ХДАФК, 2025. С. 52–59.
4. Bailey R. Playing Social Chess: Children's play and social intelligence. *Early Years*. 2002. Vol. 22. No. 2. P. 163–173. DOI: <https://doi.org/10.1080/09575140220151495>
5. Іщук О. А., Карабанова Н. С., Томащук О. Г., Іванюк О. А. Історія фізичної культури : метод. розробка для студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2023. 128 с.
6. Кошева Л. В. Історія фізичної культури : курс лекцій для студентів спеціальності 017 – Фізична культура і спорт. Краматорськ : ДДМА, 2021. 112 с.
7. Поліщук Р. М. Фізична культура античного світу: філософський погляд. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (2). С. 491–495.
8. Моця О. П. Українські козаки і західноєвропейські лицарі (порівняльна характеристика). *«Істину встановлює суд історії»* : зб. на пошану Ф. П. Шевченка. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. Т. 2 : Наукові студії. С. 162–173.
9. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Київ : Олімп. л-ра, 2009. 400 с.
10. Тисовський О. Життя в Пласті. Торонто : Головна Пластова Булава, 1997. 551 с.
11. Семенова М. О., Мірошніченко О. М. Фізичне виховання молодших школярів засобами українських народних традицій та їх значення у збереженні, зміцненні й відновленні здоров'я. *Педагогіка здоров'я* : зб. наук. пр. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 607–611.
12. Юда Л. А. Практикум з етнопедагогіки : навч.-метод. посіб. для студентів. Чернівці : Видавець Лозовий В. М., 2012. 272 с.
13. Міщенко О. В., Леонтьєв О. В., Леонтьєва І. В., Павлов Р. Г., Шафорост М. В. Індивідуальні заняття з фізичної підготовки баскетболістів-юніорів (15-18 років). *Фізичне виховання та спорт*. 2025. № 1. С. 361–369. DOI: <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2025-1-47>
14. Леонтьєва І. В., Леонтьєв О. В., Ливацький О. В. Критерії оцінки студентів закладів вищої освіти в процесі вивчення освітнього компоненту «Гандбол з методикою викладання». *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. Вип. 1. С. 69–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpyspu/2025.1.13>

REFERENCES

1. Krutsevych, T. Yu., Panhelova, N. Ye., Kryvchykova, O. D. et al. (2017). Theory and Methods of Physical Education: Textbook for Students of Higher Educational Institutions of Physical Education and Sports: In 2 Vols. (T. Yu. Krutsevych, Ed.). 2nd ed. Vol. 2: Methods of Physical Education for Various Population Groups. Kyiv: Olympic Literature. [In Ukrainian].
2. Spitsyn, V. V. (2008). Folk Physical Culture in Ukraine from the 15th to the 18th Centuries. Theory and Methods of Physical Education, (11), 30–32. Retrieved from <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/472>. [In Ukrainian].
3. Lyvatskyi, O. (2025). The Educational Component "History of Physical Culture" as a Foundation for Professional Training of Specialists in Physical Culture and Sports. Actual Problems of Physical Education of Various Population Groups. Kharkiv: KSAPC, 52–59. [In Ukrainian].
4. Bailey, R. (2002). Playing Social Chess: Children's play and social intelligence. Early Years, 22(2), 163–173. DOI: <https://doi.org/10.1080/09575140220151495>.
5. Ishchuk, O. A., Karabanova, N. S., Tomashchuk, O. H., & Ivaniuk, O. A. (2023). History of Physical Culture: Methodological Guidelines for Students of the Faculty of Physical Culture, Sports, and Health. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University. [In Ukrainian].
6. Kosheva, L. V. (2021). History of Physical Culture: Course of Lectures for Students of Specialty 017 – Physical Culture and Sport. Kramatorsk: DSMA. [In Ukrainian].
7. Polishchuk, R. M. (2018). Physical Culture of the Ancient World: A Philosophical View. Young Scientist, 2(2), 491–495. [In Ukrainian].
8. Motzia, O. P. (2004). Ukrainian Cossacks and Western European Knights (Comparative Characteristics). In "Truth is Established by the Court of History": Collection in Honor of F. P. Shevchenko (Vol. 2: Scientific Studies, pp. 162–173). Kyiv: Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine. [In Ukrainian].
9. Bulatova, M. M. (2009). Encyclopedia of Olympic Sports in Questions and Answers. Kyiv: Olympic Literature. [In Ukrainian].
10. Tysovskiy, O. (1997). Life in Plast. Toronto: Plast Headquarters. [In Ukrainian].
11. Semenova, M. O., & Miroshnychenko, O. M. (2018). Physical Education of Younger Schoolchildren by Means of Ukrainian Folk Traditions and Their Significance in Preserving, Strengthening, and Restoring Health. Health Pedagogy: Collection of Scientific Works, 607–611. Kharkiv: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. [In Ukrainian].
12. Yuda, L. A. (2012). Practicum on Ethnopedagogy: Study Guide for Students. Chernihiv: Lozovyi V. M. Publisher. [In Ukrainian].
13. Mishchenko, O. V., Leontiev, O. V., Leontieva, I. V., Pavlov, R. H., & Shaforost, M. V. (2025). Individual Physical Training Sessions for Junior Basketball Players (15-18 Years Old). Physical Education and Sport, (1), 361–369. DOI: <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2025-1-47>. [In Ukrainian].
14. Leontieva, I. V., Leontiev, O. V., & Lyvatskyi, O. V. (2025). Evaluation Criteria for Students of Higher Education Institutions in the Process of Studying the Educational Component "Handball with Teaching Methods". Olympic and Paralympic Sport, (1), 69–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2025.1.13> [In Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 13.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.04.2026